ՍԱՆԴՐՈ ՍԱՐԿԱՎԱԳ ԲԵՀԲՈՒԴՅԱՆՑ

ՂԱԶԱՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՋԱՀԿԵՑՈՒ ՆԵՐԲՈՂԸ ՆՎԻՐՎԱԾ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻՆ

Հայ եկեղեցու դավանության ջերմ պաշտպան և հմուտ աստվածաբան Ղազար կաթողիկոսը ծնվել է Ջահուկ գավառում։ Ջահուկը այդ շրջանին ունիտոռների կենտրոնն էր, իսկ Ղազար Ջահկեցին նրանց թունդ հակառակորդներից մեկն է հանդիսանում։ Եվ նրա «Դրախտ ցանկալի» գիրքը, որը հրատարակվել է Կոստանդնուպոլսում 1735 թվականին, «հերքմնագիր մըն էր հռոմեական վարդապետության, և բացատրություն Հայ Եկեղեցվո դավանության, պատմության հետ խառն» (Օրմանյան, «Ազգապատում», հատ. Բ, էջ 2916)։ Նույն ժամանակաշրջանին, 1737 թվականին նա հրատարակում է նաև մի երգարան։

Ղազար Ջահկեցին, որպես քաջ աստվածաբան, ջատագովական աշխատությունների հետ զուգընթաց գրել է նաև կրոնական բանաստեղծություններ, որոնց մի գեղեցիկ նմուշն է «Ներբողեան ի դէմս Սրբոյն Էջմիածնի Նորին տեառն Ղազարու վարդապետին Ճահկեցւոյ», գրված աստվածաբանական խոր հմտությամբ, վառ երևակայությամբ և հայրենասիրական ջերմ շունչով։ Այս բանաստեղծության մեջ կա ազգային ոգի, զգացողություն և միտք, հարուստ պատկերներով և նմանություններով։

Ջահկեցու հրատարակվող ներբողը վերցված է Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետին առընթեր հին ձեռագրերի գիտահետազոտական ինստիտուտ Մատենադարանի հետևյալ ձեռագրերից.

A ձեռագիր, № 4644, 1804 թ., թերթեր 26բ—30բ.

B ձեռագիր, № 3416, 1766 թ., թերթեր 26ա—30ա.

C ձեռագիր, № 7667, 1759 թ., թերթեր 34ա—35ա։

B ձեռագիրը որպես խորագիր ունի «Ներբողեան ի դէմս Սրբոյ Էջմիածնի Նորին տեառն Ղազարոյ վարդապետին Ճահկեցու», իսկ C ձեռագիրը՝ «Տաղ Սուրբ Էջմիածնին»։

Ձեռագրերի տարընթերցվածքները տրվում են ծանոթագրություններում։

Միջնադարյան տաղարանները լի են Ս. Էջմիածնին նվիրված տաղերով, Ս. Էջմիածնին, որ հայ ժողովրդի համար 16 դար ոգևորության աղբյուր է եղել, քաջալերության ձայն և դեպի ազատություն կանչող մշտաբարբառ հրավիրակ։ Ի դեմս Ս. Էջմիածնի գրված այդ ներբողների մեջ իր առանձնահատուկ տեղն ունի Ջահկեցու վերոհիշյալ տաղը։

Ղազար կաթողիկոս Ջահկեցին (1737—1751 թ.թ.), չնայած իր կաթողիկոսության շրջանի խառն դրության, զբաղվել է նաև շինարարությամբ։ Նա կառուցել է Ներկա Վեհարանի շենքը, մի հյուրանոց, որը մինչև հիմա էլ կոչվում է իր անունով Ղազարապատ։

Ղազար կաթողիկոս Ջահկեցին վախճանվել է 1751 թվականին և թաղվել է Ս. Գայանեի վանքում։

ՆԵՐԲՈՂԵԱՆ Ի ԴԷՄՍ ՍՐԲՈՅՆ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՆՈՐԻՆ ՏԵԱՌՆ ՂԱԶԱՐՈՅ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ՃԱՀԿԵՑԻՈՅ

Էջմիածին մայր հաւատոյ,
Միրանափայլ կաղմեալ լուսոյ,
Կամարաղարդ պըսակ նորոյ,
Հրաշիւք ցուցեալ նախնոյն մերոյ։

5 Էջմիածին ծայրածաւալ,
Ջահարորբոք փայլատակեալ,
Եօթնաձեղուն Սիոն շինեալ,
Երկնակառոյց շաւղօք ցուցեալ։

Էջմիածին նաւ փրկութեան,
10 Քան զնոյի մեծին տապան,
Ծովահերձող իշխանութեան
Եւ նահանջող գետոց արեան։

Էջմիածին տուն տէրունեան,
Պատճառ մերոյ ազատութեան,
15 Ցեգիպտական ծառայութեան,
Հանեալ ի լեառն սրբութեան։

Էջմիածին խորհրդաւոր,
Եւ ոսկեձոյլ լցեալ սափոր,
Մանանայիւն այն երկնաւոր,
20 Առ որ պատմեաց մեծն Գրիգոր։

Էջմիածին գերազանցեալ,
Քան զՄովսէսի խորանն ընտրեալ,
Հաւատս անբիծ քև ըսկըսեալ,
Զքնաղագեղ հրաշազարդեալ։

25 Էջմիածին խաչանըշան,
Բուրվառ ոսկի և գաւազան,
Իւղոց բուրմունք նարդոսական,
Անուշահոտ աստուածանման։

Էջմիածին քառատեսակ,
30 Ադինաբուխ գետոց վտակ,
Աստուածագիր մատեան տախտակ,
Եօթնաջահեան մեզ աշտանակ։

Էջմիածին փառօք լըցեալ,
Երկրորդ Սինայ ի քեզ ցուցեալ,
35 Անդ Մովսէսի ըզնա տեսեալ
Եւ աստ Գրիգոր գերազանցեալ։

Էջմիածին յարկ պետութեան,
Եւ գայիսոն զօրեղութեան,
Ամուր պատուար հաստատութեան,
40 Ուղղափառաց յոյս փրկութեան։

Էջմիածին տեղ հանգստեան,
Բնակեաց ի քեզ յերկնից արքայն,
Հիմանց քարինքդ կարկեհան,
Քան զամենայն յարկսն Յակոբեան։

45 Էջմիածին բարձր աշտարակ,
Գերակայեալ աստուածունակ,
Յասպեաց արձան և միայնակ,
Պճնապաճոյճ և անքանակ։

Էջմիածին լեառն մածեալ,
50 Լեառն Աստուծոյ Դաւիթ երգեալ,
Աստուածորդին ի քեզ հաճեալ,
Ոսկի ուռամբն յերկնից իջեալ։

Էջմիածին հանգոյն ցուցար,
Սուրբ Սաղիմայ յար և յարմար,
55 Եւ ըզհրաշս, որ անդ արար,
Յատուկ հայոց առանձնաբար։

Էջմիածին ըստ երգողի,
Առն իմաստնոյն Սողոմոնի,
Եւ կաթոգին սէր փեսայի,
60 Ընդ սուրբ հարսինդ անարատի։

Էջմիածին մուծո ի տուն,
Եւ հրճուեցայց յանմահ գինոյն,
Անդ հաստատիլ հոտոյ իւղոյն,
Ծածկիլ ի ներքոյ խնծորոյն։

65 Էջմիածին սրահ լուսաւոր,
Արդ ըստ որում էջ հրաշաւոր,
Անմահ, հըզօր, սուրբ թագաւոր,
Ուստի արար զքեզ երկնաւոր։

Էջմիածին լեառն բարձու,
70 Հանգոյն պետաց հրեղէն դասու,
Վարդապետաց բան և լեզու,
Քանոն կրօնից մարդկան խրատու։

Էջմիածին դու հարսնարան,
Անմեղ Գառին սուրբ զենարան,
75 Մարմնոյ արեան իսկ խառնարան,
Ախտից սրբիչ և մաքրարան։

Էջմիածին անճառական,
Հրաշատիպ և աննըման,
Սխրատեսակ և կերպարան,
80 Ականակապ քաղաքըն այն։

---

2 A լուսոյ։ 6 B ջահայբորբոք։ 8 A երկնանման։ 9—12 C չիք։ 10 B մեծի։ 11 B ծովայհերձող։ 14 A պայչառ։ 18—140 C չիք։ 22 A Մօսէսի։ 23 A ամբիծ։ 26 B բորվառ։ 35 A Մօսէսի, B ըզնայ։ 36 A Գրիկոր, B Գրիբոր։

42 B երկնից։ 43 A կարկէհան։ 46 A գերազանցեալ։ 47 B արձայն։ 48 B պճնայպաճոյճ։ 53 A հանդուցն։ 58 A Սողոմօնի։ 61 B մուծո ի տուն։ 62 B անմահ։ 63 B հաստատել։

Էջմիածին աթոռ փառաց,
Առ քեզ իջեալ հաստիչն Աստուած,
Դուռն իմաստից, աղբիւր շնորհաց,
Յերկիրն օրհնեալ Հայոց Մեծաց։

85 Էջմիածին դուռն երկնային,
Առ քեզ եկեալ Աստուածորդին,
Սլացեալ ուռամբն արծուային,
Հանդերձ դասուք հրեշտակային։

Էջմիածին կազմեալ յերկրի,
90 Գմբեթակերպ նման երկնի,
Ցորում ցուցաւ ձև քո մեծի,
Լուսաւորչին մեր Գրիգորի։

Էջմիածին վէմ Կեփայեան,
Հիմն հաւատոյ քրիստոնէութեան,
95 Եւ հրաւիրող արդարութեան,
Բացող դրանն արքայութեան։

Էջմիածին ճառագայթեալ,
Ծագմամբ պէս պէս պարազարդեալ,
Հիահրաշիւք գերազանցեալ,
100 Անճառելի լուսով փայլեալ։

Էջմիածին մայր պատուական,
Շինեալ աթոռ քրիստոսական,
Դասուց վերնոց միշտ օթարան,
Մեղաց քաւիչ և քաւարան։

105 Էջմիածին հարսն Անեղին,
Եւ Փեսային երկնաւորին,
Վայելչագեղ թագաւորին,
Ի թշնամեաց զմեզ փրկողին։

Էջմիածին գեղաշուշան,
110 Զարմանատիպ յոյժ պատուական,
Արդ ըստեղծողն վերնական,
Իջեալ առ քեզ առնանման։

Էջմիածին դու զօրաւոր,
Գեղեցկաշէն և փառաւոր,
115 Կերտեալ հրաշիւք խորհրդաւոր,
Հրզօր անուն և ահաւոր։

Էջմիածին ծաղիկ փայլուն,
Եւ համասփիւռ դու գոյնզգոյն,
Նարկիզ, շուշան և վարդեգոյն,
120 Ըստ եդեմայ գեղեցկագոյն։

Էջմիածին աթոռ հայոց,
Յարկ սրբութեան զօրաց վերնոց,
Այլ և տեղի առաքելոց,
Եւ համօրէն ընտրեալ սրբոց։

125 Էջմիածին գերբընական
Տեղ մաքրագործ սրբոյ արեան,
Միրանազարդ իւղոյ օծման,
Քրիստոսազգեստ մկրտութեան։

Էջմիածին մայր գթութեան,
130 Յարկ Աստուծոյ, սրահ սրբութեան,
Զմայլեցուցիչ խրախճանութեան,
Նորոյ ուխտի ժողովրդեան։

Էջմիածին զոր շինեաց էն,
Եւ յարմարեալ յանեղ բանէն,
135 Ըզգալապէս ի Տրդատէն,
Օծմամբ օրհնեալ ի Պարթևէն։

Էջմիածին Կաթողիկէ,
Գեր քան ըզնա, որ ի Դաւթէ,
Եւ յիմաստնոյն Սողոմոնէ,
140 Այլ ամենից մարդկան ազգէ։

Էջմիածին փառօք պատուեալ,
Հայրապետօք բարգաւաճեալ,
Վարդապետօք փարթամացեալ,
Ուսումնասէր մանկամբք ծաղկեալ։

145 Էջմիածին աթոռ շնորհաց,
Օրհնեա՛ զորդիս քո ողորմած,
Ըզնըւիրօղս քոյդ պարգևաց,
Եւ զընծայօղս յիշատակաց։

Էջմիածին աստուածահրաշ,
150 Յաւէտ բաշխեա՛ որդոցըս ճաշ,
Ի քէն սարտուցեալքն կարդան վաշ,
Մատնին ի հուր երեսս ի քարշ։

Էջմիածին մեծ վեհարան,
Սուրբ հաւատոյ ըշտեմարան,
155 Որք զերախտիս քո ուրանան,
Երկու աչօքըն կուրանան։

Էջմիածին ծընօղ լուսոյ,
Գլուխ և մայր եկեղեցւոյ,
Ընկալ Ղազարս ի գութ սիրոյ,
160 Որ եմ ծառայ և որդի քոյ։

---

85 B դուռն։ 91 A որոյմ, B յուրում։ 92 A Գրիկորի։ 108 B փրկողին։ 113, 118 B դոյ։ 119 B նարգեզ։

122 B յար։ 124 A ընդրեալ։ 126 A մաքրակործ։ 134 B անեղ։ 138 B ըզնայ։ 139 A Սողոմօնէ, B իմաստնոյն։ 141 C պատուեալ։ 144 A ուսոյմնասէր, B C մանկամբ։ 145—151 C չիք։ 146 B օրհնեայ, քոյ։ 150 B բաշխեայ։ 152 C անկցին ի հուր, եղիցին խարշ։ 158 B քոյ մոռանան փոխ. քո ուրանան, C երախտիս։ 158 A գլոյխ, B եկեղեցոյ։ 159 C զՂազարս։ 160 C քոյ։